

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
А288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.

ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Остафійчук Л. А.

доцентка кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
кандидатка юридичних наук, доцентка

ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ПАСТКИ СУДОВОГО ФОРМАЛІЗМУ

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI (далі — Закон № 5076-VI) визначає, що документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правничої допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правничої допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги. Залежно від виду правничої допомоги, що надається адвокатом, повноваження адвоката різняться. Тому, у ч. 3 ст. 26 Закону № 5076-VI зазначено, що «повноваження адвоката як захисника або представника в господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також як уповноваженого за дорученням у конституційному судочинстві підтверджуються в порядку, встановленому законом» [1]. Водночас, безпосередньо яким законом встановлено (чи має бути встановлено) порядок підтвердження повноважень адвокатом, Закон № 5076-VI не конкретизує. Тобто, ця норма є бланкетною, а правозастосовувачу у кожному конкретному випадку потрібно звертатися до профільного закону, яким врегульовується питання щодо якого клієнт звернувся до адвоката.

Проблемні аспекти, пов'язані із підтвердженням адвокатом своїх повноважень розглядалися у працях В. В. Заборовського, О. Г. Яновської, С. В. Демченко та ін. Зазвичай, дослідницький пошук зосереджувався на аналізові порядку підтвердження повноважень адвоката в суді з посиланнями на актуальну на час цих досліджень судову практику. С. В. Демченко звернув увагу на проблему надмірного судового формалізму щодо питання визначення статусу адвоката у судових справах, різного здійснення тлумачення однозначно викладених законодавцем норм та навів такі їх приклади: « — необхідність надання оригіналу ордеру до кожної судової справи; — відсутність права у адвоката посвідчувати копії власного ордеру як підтвердження наявності своїх повноважень; — необхідність подання разом із копією ордеру інших документів, обов'язковість надання яких чинним законодавством не передбачалась, зокрема, договору про надання правової допомоги» [2]. Вища рада правосуддя зазначила, що «формалізм у процесі є позитивним й необхідним явищем, оскільки забезпечує

чітке дотримання судами певних визначених законом процедур, проте надмірний формалізм заважає практичному та ефективному доступу до суду, не сприяє правовій визначеності, належному здійсненню правосуддя, у тому числі виконанню судового рішення, та є порушенням статті 6 Конвенції (рішення Європейського суду з прав людини від 28 жовтня 1998 року у справі «Perez de Rada Cavanilles v. Spain» (Перес де Рада Каваніллес проти Іспанії); від 13 січня 2000 року у справі «Miragall Escolano v. Spain» (Мірагаль Есколано та інші проти Іспанії); від 08 березня 2017 року у справі «ТОВ «Фріда» проти України»)» [3]. Європейський суд з прав людини вважає порушенням права на справедливий судовий захист коли надмірний формалізм проявляється на стадії вирішення питання щодо прийняття позовної заяви або скарги до розгляду, в тому числі при з'ясуванні питання належного посвідчення адвокатом своїх повноважень у справі.

Крім того, в науковій літературі приділено достатньо уваги відмінностям переліку підтверджуючих документів повноважень адвоката в різних видах судочинства і порядку засвідчення їх копій. Проте, в цифрову епоху законодавець працює над створенням віртуального судочинства, імплементацією процедур електронного розгляду судових справ за правилами письмового провадження, правилами подання, збереження і надання доступу до електронних документів, оптимізацією судових витрат тощо, тому що перехід до електронного судочинства неминучий. Відповідно, слід визнати й актуальність дослідження питання цифрового формату підтвердження адвокатом своїх повноважень у суді та його законодавчого врегулювання.

Статтею 60 Господарського процесуального кодексу України (далі — ГПК України), статтею 59 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України) та статтею 62 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України) визначено, що повноваження адвоката як представника підтверджуються одним з таких документів: 1) довіреністю; 2) ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; 3) дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги, виданим відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу». Відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді. Оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи. У разі подання представником заяви по суті справи в електронній формі, він може додати до неї довіреність або ордер в електронній формі, на які накладено кваліфікований електронний підпис відповідно до вимог закону та Положення про Єдину судову інформацій-

но-комунікаційну систему та/або положень, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів) [4, 5, 6]. Стаття 50 Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК України) визначає, що повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги [7]. Згідно статті 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП), повноваження адвоката на участь у розгляді справи підтверджуються довіреністю на ведення справи, посвідченою нотаріусом або посадовою особою, якій відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності, або ордером чи дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг з договору, в якому зазначаються повноваження адвоката або обмеження його прав на вчинення окремих дій як захисника. Витяг засвідчується підписами сторін [8].

У підсумку, ГПК України, КАС України та ЦПК України встановлює однаковий перелік документів для підтвердження повноважень адвоката та можливість при поданні процесуальних документів в електронній формі додати до них довіреність або ордер також в електронній формі, на які накладено кваліфікований електронний підпис (далі — КЕП). Натомість, КПК України та КУпАП визначають дещо інший перелік документів на підтвердження повноважень адвоката, серед яких вказано договір (витяг з договору) про надання правничої допомоги. Водночас у цих Кодексах не має норм щодо можливості їх подання в електронній формі, на які накладено КЕП. Проте, не має й прямих заборон на це.

Щодо можливості підтвердження повноважень адвоката як представника у господарському, адміністративному та цивільному процесі договором про надання правничої допомоги висловив позицію Верховний Суд у постанові від 24.04.2025 р. по справі № 643/16333/24 за результатами розгляду касаційної скарги представника позивача — адвоката на ухвалу суду апеляційної інстанції, згідно якої апеляційний суд повернув скаргнику апеляційну скаргу, оскільки на підтвердження своїх повноважень адвокат долучив договір про надання правової допомоги та копію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, яких не має у переліку документів, визначених ст. 59 КАС України для підтвердження повноважень адвоката. У цій справі Верховний Суд підтримав правову позицію щодо застосування ч. 1, 3 ст. 26 Закону № 5076-VI, викладену Верховним Судом у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у справі № 761/5870/24. Зокре-

ма: адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правничої допомоги. У цивільному судочинстві повноваження адвоката як представника можуть підтверджуватися довіреністю або ордером, які видаються на підставі договору відповідно до Закону № 5076-VI. Ордер видається адвокатом (адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням) у письмовій (електронній) формі та повинен містити підпис адвоката (електронний підпис). Тобто, ордер по суті є заявою самого адвоката про наявність у нього повноважень на представництво інтересів іншої особи на підставі укладеного з нею договору про надання правничої допомоги. Тому, відсутність у ч. 4 ст. 59 КАС України вказівки на договір про надання правничої допомоги зовсім не виключає права адвоката підтвердити такі повноваження безпосередньо договором про надання правничої допомоги, який згідно з ч. 1 і змістом ч. 3 ст. 26 Закону № 5076-VI у системному зв'язку одночасно і є тим документом, що посвідчує повноваження адвоката на надання правничої допомоги. За відсутності відомостей, що свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю визнане у передбаченому законом порядку недійсним або є скасованим, припинення (зупинення) права на заняття адвокатською діяльністю, у суду немає підстав ставити під сумнів статус представника учасника справи як адвоката [9].

Чимало проблемних питань виникає з приводу правильності заповнення ордера, як документа, що посвідчує повноваження адвоката та його подання в електронній формі. Тут теж слід звернутись до судової практики.

В адміністративній справі № 388/2167/24, на підтвердження своїх повноважень, до апеляційної скарги адвокатом додано скановану копію ордеру про надання правничої (правової) допомоги, в якому був відсутній фізичний підпис адвоката. Отже, як констатував суд апеляційної інстанції, до матеріалів справи долучено ордер, в якому відсутній підпис адвоката, що не відповідає вимогам пункту 12 Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги, затвердженого 12 квітня 2019 року рішенням Ради адвокатів України № 41 [10] та повернув апеляційну скаргу заявнику. Скасовуючи цю ухвалу, Верховний Суд зазначив, що суд апеляційної інстанції застосував правові позиції Верховного Суду, викладені у постановках, що були ухвалені до внесення змін до Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги. Рішенням Ради адвокатів України від 08 червня 2024 року № 36 «Про внесення змін до Положення про ордер на надання правничої допомоги та до рішення Ради адвокатів України № 162 від 04 серпня 2017 року» викладено пункт 2 Положення у новій редакції: «9. Ордер, що видається адвокатом, який здійснює свою діяльність індивідуально, підписується адвокатом (власноруч-

но або електронним підписом) та посвідчується печаткою адвоката (за її наявності).»; доповнено пункт 12 Положення новим підпунктом 12.15 такого змісту: «12.15. Ордер вважається підписаним адвокатом (керівником адвокатського бюро/адвокатського об'єднання), якщо у графі «Адвокат» міститься або власноручний (фізичний) підпис; або ордер засвідчено електронним підписом; або електронним підписом засвідчено документ, додатком до якого є ордер».

Верховний Суд вказав, що: гарантування кожному права на судовий захист та заборона обмеження в такому праві, в тому числі в умовах інтенсивної діджиталізації суспільства, повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України та введення воєнного стану на всій території України, хоча б з точки зору найвищої соціальної цінності життя та здоров'я людини, спонукають до сприяння в забезпеченні плюралізму способів взаємодії між судами та учасниками судового процесу, способів підписання ордеру, а не їх обмеження судами; ордер має бути підписаний адвокатом; ордер вважається таким, що містить підпис адвоката за умови, що: він містить власноручний («фізичний») підпис, він підписаний електронним підписом, він є додатком до документа, який підписано електронним підписом; у випадку, якщо ордер додано до документа, що посвідчений електронним підписом, додаткового накладення окремого власноручного («фізичного») чи електронного підпису на ордер не вимагається.

Таким чином, ордер на надання правничої (правової) допомоги, виданий відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», що подається до суду в електронній формі через підсистему «Електронний суд», вважається належним чином оформленим та підтверджує повноваження адвоката на представництво інтересів особи в суді, якщо такий ордер підписаний (засвідчений) кваліфікованим електронним підписом адвоката, який ідентифікує його особу, а відповідність ордера типовій формі, затвердженій Радою адвокатів України, та наявність у ньому всіх обов'язкових реквізитів може бути перевірена судом за допомогою загальнодоступних засобів, зокрема через офіційний веб-сайт Національної асоціації адвокатів України [11].

Законодавством України визначено правову основу для використання адвокатами КЕП у своїй професійній діяльності. КЕП прирівнюється до власноручного підпису особи, а електронні документи, підписані КЕП, мають силу оригіналу згідно положень ч. 6 ст. 18 Закону України від 05.10.2017 № 2155-VIII «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» та ст. 6, 7 Закону України від 22.05.2003 № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг».

Іншими словами, у сфері електронних довірчих послуг Україна має сучасну та розвинену нормативну базу, але на практиці вини-

кають труднощі пов'язані не лише з недоліками чи не узгодженістю законодавства, але й технічними проблемами. Наприклад, у справі № 394/45/25, суд апеляційної інстанції повернув апеляційну скаргу скажникові, з причини, що адвокат не підтвердив повноважень здійснювати представництво. Свої висновки мотивував тим, що апеляційну скаргу підписав та направив до суду апеляційної інстанції адвокат за допомогою системи «Електронний суд», однак долучена до цієї скарги копія ордера не містила власноручного підпису представника позивача — адвоката, а також прізвища, імені, по батькові особи, якій надається правнича допомога та назви органу, у якому надається правнича допомога. Верховний Суд, під час касаційного перегляду справи, витребував матеріали судової справи та встановив, що до апеляційної скарги додано ордер на надання правничої (правової) допомоги ордера, який завантажено як додаток у вигляді файлу «pdf». Також, у ході касаційного перегляду суддя-доповідач витребував матеріали справи № 394/45/25 у електронному вигляді з використанням функціоналу комп'ютерної програми «Діловодство спеціалізованого суду» «Витребування справ з ЦБД» (центральної бази даних). Як свідчать матеріали справи (в електронному вигляді), звертаючись до суду, адвокат засвідчив власним цифровим підписом як апеляційну скаргу, так і доданий до неї ордер на надання правничої (правової) допомоги. Щодо посилання суду на відсутність в ордері обов'язкових реквізитів, то, як свідчить зміст вказаного файлу «pdf», всі названі реквізити в ньому заповнені, проте ці поля відображаються лише при натисканні на них. Технічна неможливість суду роздрукувати доданий до скарги ордер з відображенням всіх наведених реквізитів не може ставитися адвокату в провину, якщо він діяв добросовісно. Отже, на момент вирішення апеляційним судом питання про повернення апеляційної скарги, наявні матеріали справи надавали суду можливість ідентифікувати особу, яка підписала апеляційну скаргу та перевірити її повноваження на представництво інтересів довірителя. [12].

Електронне судочинство, ЄСІКС, онлайн-подання документів надають адвокатам багато переваг та сприяють економії ресурсів та часу всіх учасників судочинства. Проте, наведені приклади свідчать про наявність проблемних питань при підтвердженні повноважень адвоката в рамках цифровізації судових процедур, яких можна уникати і не попадати в пастку судового формалізму.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n217>
2. Демченко С. В. Проблематика підтвердження статусу представника в сучасних реаліях судової системи. Topical issues of modern science,

- society and education. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. SPC «Sci-conf.com.ua». Kharkiv, Ukraine. 2021. Pp. 595–600. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiyatopical-issues-of-modern-science-society-and-education-5-7-sentyabrya-2021-godaharkov-ukraina-arhiv/>.
3. Про відкриття дисциплінарної справи стосовно судді Дніпровського окружного адміністративного суду Царікової О. В.: ухвала Вищої ради правосуддя від 26.02.2025 № 335/Здп/15–25. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/50553>
 4. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#n1938>
 5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n9977>
 6. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/conv#n6471>
 7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n742>
 8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#n624>
 9. Постанова Верховного Суду від 24.04.2025 р. в справі № 643/16333/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126854729>
 10. Ухвала Третього апеляційного адміністративного суду від 16 грудня 2024 р. в справі № 388/2167/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123792125>
 11. Постанова Верховного Суду від 21 травня 2025 р. в справі № 388/2167/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127520511>
 12. Постанова Верховного Суду від 22 травня 2025 р. в справі № 394/45/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127557615>